

Tiineys ja/tai valeraskaus - nartun psyykkinen ja fyysinen muutos

Nyt pelkään pahoin,että kokeneet kasvattajat haukottelevat kirjoitusta lukiessaan (jos edes sitä lukevatkaan...?) ... mutta kertaus on opintojen äiti!

Alkusanoiksi voisi todeta,että monetkin rekisteröidyn rotukoiranartun omistajat kertovat vastaanotolla eläinlääkärille haaveilevansa nartun pennutuksesta.Olen varmastikin suoranainen ilonpilaaja aloittamalla kyselyt nartun ja omistajansa edellytyksistä rodunjalostukseen...! Vaikka tiineys,synnytys ja pennut ovat aiheena ”iloinen ja jännittävä” asia,kannattaa nartun pennutusta harkita kunnolla.Sieltä kun ei todellakaan synny vain sitä yhtä kaveria omalle koiralle (monen ”siviilin” motiivi nartun pennutukseen) vaan 5-10 muutakin!

Mutta nyt itse asiaan!

Kiima-ajan loputtua

Edellisessä kirjoituksessani narttukoiran kiima saatiin päätökseen munarakkuloiden ovuloiduttua ja muututtua keltarauhasiksi.Näin käy,olipa narttu tiineenä tai ei.Kiiman loputtua kaikki nartut ovat yleensä normaalia rauhallisempia (ihana vastapaino kiimaa edeltäneelle hermoilulle?).Koska valeraskaus matkii normaalia tiineyttä,saattaa monen nartun psyykkinen ja fyysinen oireilu olla tismalleen oikean tiineyden mukaista ja asian todellisen laidan varmistaminen voikin vaatia ultraääni-/röntgentutkimuksen.(Ultraäänitutkimus yleensä n.21-28 ja röntgen 50.tiineysvrk jälkeen).

Tiineysaika

Koiran kantaa n.9 viikkoa.Jotkut nartut voivat tiineyden alkupuolella muuttua hyvin väsyneiksi,jopa niin,että omistaja epäilee sairautta.Ohimenevä ruokahaluttomuuskin voi kuulua asiaan,samoin ruskehtava tai verinen pieni vuoto alkuvaiheessa (3-4 vk tienoilla).Muistettava on toki kuitenkin myös kohtutulehduksen mahdollisuus,eli jos koiralla on lämpöä,se juo epänormaalin paljon,vuoto haiskahtaa,on runsaampaa tai koira vaikuttaa todella huonokuntoiselta eikä pelkästään laiskalta,on se vietävä eläinlääkəriin.Toisaalta,jotta asia menisi vielä monimutkaisemmaksi,jotkut nartut myös juovat tiineyden aikana paljon (ja sen myötä myös pissaavat).Tiineys voi joskus laukaista piilevän sokeritaudinkin –joten jos asia huolettaa,pissanäytteen voi kiikuttaa eläinlääkärille.(Tai mikseipä koko koirankin!).Toisissa nartuissa tiineys ei aiheuta minkäänlaista psyykkistä muutosta,vaan ne ovat aivan yhtä pirteitä kuin aina ennenkin.

Mikäli koiralla on reilun kokoinen pentue tulossa,vatsalinja ”löpsähtää” alavatsan seudulta alaspäin jo 4.tiineysviikon jälkeen,ja samalla voidaan todeta nännien ruusunpunainen väri.Mikäli narttu on suuri/lihava,tai sikiöitä on vähän,saattaa varsinainen vatsan kasvu jäädä huomaamattakin.

Maalaisjärjelläkin tajuaa,että vatsan kasvun alkaessa nartun rasittava liikuttaminen tulee lopettaa (esim.agilityharrastus,rajut painit) –mutta kantavaa narttua TULEE liikuttaa sen omien halujen mukaan,jotta sen lihaskunto ei rapistu eikä se liho liikaa.Vasta viimeisen viikon-parin aikana (riippuen pentueen suuruudesta ja sitä kautta emän vatsan suuruudesta) tulee tyytyä pieneen käyskentelyyn lähikulmilla.Narttu saattaa olla viimeisen viikon aikana hyvinkin tuskainen,kun pennut alkavat liikkua,vievät tilaa keuhkoilta,virtsarakolta ja suolistolta ja viimeisinä päivinä voi jo olla supistelun tunteitakin.Emättimestä alkaa tulla muutama päivä ennen synnytystä melko väritöntä limavuotoa,estrogeenin vaikutuksesta lantionalue pehmenee ja ”tippuu alemmas”.

Valeraskaana oleva narttu pystyy näyttämään myös kaikkia näitä ennemerkkejä (paitsi sikiöiden liikkeitä...),jopa synnytyspoltoja myöten!

Tiineyden aiheuttamat fysiologiset vaatimukset

Tiineys on narttua kuluttava tila. Jotta narttu ja sen pennut voisivat mahdollisimman hyvin, on nartun oltava jo astutushetkellä superhyvässä kunnossa. Toipilaan tai muuten huonosti ruokitun/hoidetun nartun astutus ei varmasti ole hyvä lähtökohta pentujen elämälle, saati emon kuntoutukselle. Nartun tulee olla myös rokotettu asianmukaisesti – jos parvorokotuksesta on yli vuosi, se kannattaakin uusida ennen astutusta. Liian vanhan nartun (karkea raja 5 vuotta) astutus saattaa aiheuttaa varmemmin ikävyyksiä kuin iloa.

Alkutiineydessä (ensimmäinen 4 vk) emon ruokinta ja liikunta ovat täysin ”normaalit” (ruokinta täysipainoisella ruokavaliolla). Sen jälkeen voidaan ruuan määrää hitusen lisätä. Viimeisellä kolmanneksella ruoan tulee olla hyvin laadukasta, esimerkiksi pennun kuivamuona soveltuu hyvin. Ruokaa tulee viimeisen 1-2 viikon aikana tarjota usein pieninä annoksina, koska mahalaukku on sikiöitten vuoksi normaalia ahtaammalla. Koska emäkoiran elimistössä toukkavaiheessa olevat suolinkaiset aktivoituvat tiineyden 42. päivän tienoilla, tulee sille antaa siinä vaiheessa niihin tehoavaa matolääkettä.

Tiineyden aikana tulee myös välttää kaikkia ylimääräisiä lääkityksiä tai toimenpiteitä ja kannattaa aina keskustella eläinlääkärin kanssa, mikäli hoitoja tiineysaikana välttämättä tarvitaan. Mikäli ruokinta tapahtuu täysipainoisilla muonilla, mitään lisävitamiineja tai –kivennäisiä ei pitäisi tarvita. Extrakalkin syötöllä ei välttämättä pysty ennaltaehkäisemään kalkkikramppeja (eklampsia), vaan pikemminkin saatetaan saada kalkki-fosfori-tasapaino häiriytymään. Mikäli käytetään pennun ruokintaan tarkoitettuja muonia, kalkin suhteellinen määrä on jo korkeampi kuin tavallisessa aikuisen ylläpitomuonassa.

Synnytyksen käynnistyminen

Nyrkkisääntönä voi todeta, että suuret pentueet syntyvät yleensä ”etuajassa”, ja pienet myöhemmin (normaali vaihteluväli 56-67 vrk). Yksi pentu tietää usein ikävyyksiä, kun kantoaika pitkittyy eikä synnytystä pysty koiralla lääkityksellä käynnistämään. Jos tiineys venyy 70. vrk:een, istukka toimii jo huonosti ja ”ainokainen” voi syntyä heikossa kunnossa, kuolleena tai jäädä syntymättä ollenkaan vaatien keisarinleikkauksen. Melko tavanomaista onkin, että yhtä pentua kantava narttu leikataan, jollei synnytys ole käynnistynyt ns. normaaliajassa (riippuu vähän rodustakin).

Jokaisen kasvattajan tiedossa on peräsuolilämmön mittauksen tärkeys. Aamuin illoin tehtynä alkaen n. 55 vrk paikkeilla saadaan käsitys normaalista lämmönvaihtelusta ja voidaan todeta synnytyksen käynnistymistä edeltävä lämmönlasku, yleensä vähän alle 37 asteeseen. Tämä johtuu progesteronituotannon äkillisestä laskusta (keltarauhaset ovat ns. työnsä tehneet).

Synnytys onkin sitten jännittävä tapahtuma, jonka vaiheisiin kannattaa ensi kertaa narttuaan pennuttavan valmistautua myös teoretietoon tutustumalla (esim. Helena Koskentalon Parempaan pentutulokseen-kirjan avulla) ja kokeneen kasvattajan läsnäolo olisi enemmän kuin suotavaa – samoin kuin tietenkin kaiken varalta: päivystävän eläinlääkärin puhelinnumero...